

ממלכות יהודה וישראל
מהתפלגות הממלכה עד חרבן בית ראשון
(ע"פ מלכים, דברי הימים וירמיה)

הקדמה

ברשימה זו נעשתה הקבלה בין מלכי יהודה למלכי ישראל, שמלכו באותו פרק זמן, תוך כדי שימת לב לשנים שמלכו כפי שהכתובים מציינים בספר מלכים ובספר דברי הימים. כמו כן, צויינו מקבילות מספר ירמיה.

התברר, שדרשות חז"ל (על שנים מקוטעות וכדו') נבעו בעצם מסתירות כלשהן בכתובים.

הארועים שהובאו ברשימה זו הובאו כמו שהם בפשט הפסוקים בבחינת ציוני דרך.

מקרא: ————— מסמן תחילת מלכות מלך חדש
----- מסמן המשך מלכות אותו מלך

ישראל	יהודה
ירבעם מלך 22 שנה. (אביו: נבט אפרתי מן הצרדה, אמו: צרועה)	רחבעם (41) ¹ מלך 17 שנה. נשיו: מחלת בת ירימות בן דוד. אביהיל בת אליאב בן ישי. מעכה בת אבשלום. (אביו: שלמה, אמו: נעמה העמונית)
	בשנה החמישית למלכותו שישק מלך מצרים עולה על י-ם.
ירבעם (18 למלכותו)	אבים ² מלך 3 שנים. (אביו: רחבעם, אמו: מעכה בת אבשלום) ³

¹ המספרים בסוגריים ליד שם המלך מציינים את גילו בעת תחילת מלכותו.

² בדכה"י נקרא אביה.

³ בדכה"יב י"ג, ב' נקראת מיכיהו בת אוראל.

ירבעם (20 למלכותו)	אסא מלך 41 שנה. (אביו: אבים, אמו: מעכה בת אבשלום ⁴)
נדב מלך שנתיים. (אביו: ירבעם)	אסא (2 למלכותו)
בעשא מלך 24 שנה. (אביו: אחיה לבית יששכר)	אסא (3 למלכותו)
בעשא (8 למלכותו - להגר"א, 12 למלכותו - למלבי"ם)	אסא (11 למלכותו - להגר"א, 15 למלכותו - למלבי"ם) נלחם עם זרח הכושי (ששלט במצרים) ונצחם (ע"פ דברי הימים ב', י"ד). השמיד את הקדשים והגילולים ואת מפלצת אמו ושרף אותה בנחל קדרון.
בעשא (12 למלכותו - לרלב"ג, 13 למלכותו - למלבי"ם)	אסא ⁵ (15 למלכותו - לרלב"ג, 16 למלכותו - למלבי"ם) בעשא עולה על אסא וצר על הרמה. אסא נותן את כלי הקודש לבן הדרד (מלך ארם) בתור שוחד, ולברית ביניהם, ובעשא נכנע. אסא אוסר את חנני הנביא על תוכחתו.
בעשא הורג את כל בית ירבעם.	
אלה מלך שנתיים. (אביו: בעשא)	אסא (26 למלכותו)
זימרי (שר מחצית הרכב) מלך 7 ימים. - היה עימות צבאי בין זמרי לעומרי, זמרי מת, נוצר עימות בין תבני בן גינת לעומרי ותבני מת ⁶ .	אסא (27 למלכותו)

⁴ היא "אם המלכות", כלומר סבתו ולא אמו הביולוגית. המשמעות שהכתוב קורא לה אמו היא משום היותה הדומיננטית במשפחה, וכן הכתובים מציינים שהיתה "גבירה".

⁵ בדבה"ב ט"ז, א' נאמר: "בשנת שלשים ושש למלכות אסא עלה בעשא מלך ישראל על יהודה". והרי בשנה זו, בעשא כבר מת? ! על המשמעות הרוחנית שהכתוב מונה כן – ראה בנספח א': "תחילת מלכותו של יורם בן יהושפט".

⁶ עימות צבאי זה בא בעקבות נישואים פוליטיים בין הממלכות, בין יהורם, נכד אסא לבת עמרי, וראה עוד בהערה 10.

<p>עמרי מלך 12 שנהי (בתרצה- 6 שנים, בשומרון- 6 שנים). בנה את שומרון.</p>	<p>אסא (31 למלכותו)</p>
<p>אחאב מלך 22 שנה בשומרון. (אביו: עמרי) אשתו: איזבל בת אתבעל מלך צידונים.</p>	<p>אסא (38 למלכותו)</p>
<p>אחאב (4 למלכותו)</p>	<p>אסא (39 למלכותו) "נחלה ברגליו".</p>
<p>אחאב (6 למלכותו)</p>	<p>יהושפט (35) מלך 25 שנה. (אביו: אסא, אמו: עזובה בת שלחי)</p>
<p>אחאב (22 למלכותו)</p>	<p>יהושפט (3 למלכותו) החל לשלוח מלמדים "ללמד בערי יהודה" "ועמהם ספר תורת ה'".</p>
<p>אחזיהו מלך שנתיים. (אביו: אחאב, אמו: איזבל)</p>	<p>יהושפט (17 למלכותו) בני עמון מואב ושעיר באו להלחם ביהודה וה' שולח "מארבים" בהרים, עמון ומואב נלחמים בשעיר ואח"כ נלחמים אחד בשני.</p>
<p>יהורם (=יורם) (אח אחזיהו) מלך 12 שנה. (אביו: אחאב, אמו: איזבל)</p>	<p>יהושפט מתאחד עם אחזיהו, מלך ישראל, והם שולחים אניות לתרשיש, להביא זהב, ולא עלה בידם.⁸</p>
<p>יהורם (=יורם) (אח אחזיהו) מלך 12 שנה. (אביו: אחאב, אמו: איזבל)</p>	<p>יהושפט (18 למלכותו)⁹</p>

⁷ 12 השנים בהם מלך מחושבים מתחילת העימות בינו לזמרי ותבני בן גינת, ועד יום מותו.
⁸ ראה הסתירה בין מלכים א', כ"ב, מ"ט - ג' לדבה"ב כ', ל"ה - ל"ז וישוב הסתירה במלבי"ם והמצודות
במלכים, ודעת מקרא דרב"ה ניסה לתרץ, רצ"ע.
⁹ במלכים ב', א', י"ז לאחר מות אחזיהו נאמר: "וימת כדבר ה' אשר דבר אליהו וימלך יהורם תחתיו (כאן
יש פרשה פתוחה באמצע הפסוק) בשנת שנים ליהורם בן יהושפט מלך יהודה כי לא היה לו בן". פסוק זה
סותר פסוק מפורש במלכים ב', ח', ט"ז שם כתוב: "ובשנת חמש ליורם בן אחאב מלך ישראל ויהושפט
מלך יהודה מלך יהורם בן יהושפט מלך יהודה". זאת הסיבה שלא העלינו למעלה את המקבילה של יהורם
(2 למלכותו) וראה ביתר פירוט על כך בנספח א': "תחילת מלכותו של יורם בן יהושפט".

<p>יהודה, ישראל ואדום נלחמים במואב ומנצחים (ראה מלכים ב', ג'). מתנהלת מלחמת התשה בין בן הדר, מלך ארם, לבין יהושפט ויורם, כאשר בסופה מנצחים יהושפט ויורם (מלכים ב', ה' - ז').</p>	
<p>יהורם בן יהושפט (32) מלך 8 שנים. אשתו: עתליהו בת עמרי מבית אחאב¹⁰. יהורם הורג את כל אחיו, ממלכתו נוטה לדרך בית אחאב וכעונש - הממלכה לא יציבה והערבים הורגים את כל בניו חוץ מבנו הקטן, אחזיהו. ויהורם עצמו מת בחוליו.</p>	<p>יורם (5 למלכותו)</p>
<p>אחזיהו¹¹ (1222) מלך שנה אחת. (אביו: יהורם, אמו: עתליהו בת עמרי)</p>	<p>יורם (12 למלכותו - בשנים קטועות, 11 למלכותו - בשנים מלאות).</p>
<p>בן הדר, מלך ארם מת ובמקומו מולך חזאל, בנו. אחזיהו ויורם נלחמים בחזאל מלך ארם ברמות גלעד¹² ומפסידים. יורם נפצע במלחמה, אחזיהו בא לבקרו ויהוא מבצע הפיכה בממלכת ישראל (עיי' במלכים ב', ט' - י'), והורג את יורם ואחזיהו. בנו של אחזיהו, יהואש, נשמר ע"י אחותו, יהושבע (אשת יהוידע הכהן) בבית המקדש, עד לאחר מלוך עתליהו.</p>	

¹⁰ נשא אותה, לפחות, בשנת 17 למלכות אביו, יהושפט (מלכים ב' בפירושו לדב"ה"ב י"ח, ב'). למעשה
היתה "בת אחאב" ולא בת עמרי, כפי שמופיע אצלנו, אלא שבני בנים הרי הם כבנים. וכמו שנאמר
במפורש במלכים ב', ח', י"ח - "כי בת אחאב היתה לו לאשה", וכן מופיע בדב"ה"ב כ"א, ו'. כל זאת
בפשט הפסוקים. וחז"ל דרשו - בתוספתא סוטה י"ב, ג' ובסדר עולם רבה פר' י"ז - "ומפני מה הרגו את
תבני? כיון שהשיא אסא בתו של עומרי ליהושפט בנו לאשה הרגו את תבני" (דברים אלו קשים שהרי בת
עמרי התחתנה עם יהורם ולא עם יהושפט? ואכן הגר"א גורס "ליהורם בן בנו"). ומסבירים רש"י ורד"ק
במלכים א', ט"ז, כ"ב - מפני שראו את חשיבותו של עמרי, הרגו את תבני.

¹¹ נקרא גם עזריהו בדב"ה"ב כ"ב, ו'.

¹² בדב"ה"ב כ"ב, ב' כתוב שהיה בן 42.

¹³ תחילת האיחוד בין שתי הממלכות, בצורה מפתיעה, גם היא התחילה במלחמה של שתי הממלכות נגד
ארם ברמות גלעד. יש בזה סגירת מעגל של הקשר עם בית אחאב.

<p>יהוא מלך 28 שנה בשומרון.</p>	<p>עתליה (אם אחזיהו) מלכה 6 שנים. בימיה, "בניה פרצו את בית האלוהים וגם כל קדשי בית ה' עשו לבעלים". יהוידע הכהן (בעלה של יהושבעת, אחות יואש) מקבץ את הלווים שביהודה ואת "ראשי האבות לישראל" לירושלים. מחדש את עבודת משמרות הלווים, מנתץ את בית הבעל, ממליך את יהואש והורג את עתליה, חמותו.</p>
<p>יהוא (7 למלכותו)</p>	<p>יהואש (7) מלך 40 שנה. (אביו: אחזיהו, אמו: צביה מבאר שבע) יואש מצוה את הכוהנים לאסוף כסף מהעם לבדק הבית, והם לא מבצעים זאת.</p>
<p>יהואחז מלך 17 שנה. (אביו: יהוא)</p>	<p>יואש (23 למלכותו) בשנה זו, הקימו קופה לכסף של בדק הבית. "עושי המלאכה" מחדשים את בית המקדש, שהפך לבית בעל, בימי עתליה.</p>
<p>בימיו, חזאל ובן הדד (בן חזאל) מלכי ארם נלחמו בישראל.</p>	<p>עד מות יהוידע הכהן - בית המקדש תפקד כראוי. לאחר מותו, שרי יהודה השפיעו על יואש, "ויעבדו את האשרים ואת העצבים". חזאל מלך ארם עולה על גת וילכדה ומתכוון להמשיך במסעו לירושלים. אך יואש לוקח חלק מקדשי בית ה' ושולח לחזאל ככופר, "ויעל מעל ירושלים" (מלכים ב', י"ב).</p>

<p>יהואש מלך 16 שנה. (אביו: יהואחז) בתקופת מלכותו, הוא נלחם בבן הדד שלוש פעמים (כנבואת אלישע) ומחזיר לישראל את הערים שכבש חזאל מידי אביו.</p>	<p>יואש (37 למלכותו)¹⁴ זכריה בן יהוידע הכהן מוכיח את העם, והעם רוגם אותו באבנים "בחצר בית ה'". צבאו של חזאל עולה שוב על ירושלים, והפעם מכה משרי העם ומהעם הרבה, וגם את יואש עצמו פוצעים, ועבדיו קושרים עליו קשר והורגים אותו.</p>
<p>אלישע הנביא - מת.</p>	
<p>יואש (2 למלכותו)</p>	<p>אמציה (25) מלך 29 שנה. אביו: יואש, אמו: יהועדן מן ירושלים) הרג את המורדים באביו - יחבד ויחכר. אמציהו שוכר מישראל שכירי חרב, איש האלוהים מוכיח אותו על כך והוא מחזיר אותם לישראל. אמציהו מכה את שעיר, ולוקח את אלוהיהם לאלוהים, מרגע זה אמציהו מולך בלכיש עקב קשר שקשרו עליו. שכירי החרב שהחזיר אמציה לישראל, תוקפים את יהודה.</p>
<p>אמציהו נלחם ביואש בבית שמש, יואש מנצח, פורץ פרצה בחומת ירושלים ולוקח את כל הכלים שבירושלים.</p>	

¹⁴ כתוב במ"ב י"ג, י': "בשנת שלשים ושבע ליואש מלך יהודה מלך יהואש בן יהואחז על ישראל בשמרון שש עשרה שנה". וקשה שהרי יהואחז מלך 17 שנה והתחיל למלוך בתחילת שנת 23 ליואש מלך יהודה, נמצא שיהואחז מת בשנת 39 ליואש (17+22=39) ולא 37 כפי שכתוב? (רש"י עמד על שאלה זו ולא מצא תשובה) יש במפרשים שני באורים לכך: 1. מצודת דוד, רד"ק, מלבי"ם והאברבנאל (בהסברו השני) – יהואש בן יהואחז מלך בחיי אביו שנתיים (כדברי הפסוק במ"ב י"ג, ה': "ויתן ה' להם מושיע...") וזהו יהואש), וזה היה בשנת 37 ליואש מלך יהודה. והפסוק "מלך יהואש... על ישראל... שש עשרה שנה" – אחרי מות אביו. 2. רלב"ג והאברבנאל (בהסברו הראשון) – יהואחז מלך 17 שנה מקוטעים משני קצותיהם, כלומר 15 שנה וקצת. ויואש מלך יהודה היה במלוך יהואחז בתחילת 23 למלכותו, ובמלוך יואש מלך ישראל היה יואש מלך יהודה במהלך שנת 37 למלכותו, ומעיר הרלב"ג: "...וידמה שהתחלת שנת מלכי בית יהוא היא זולת התחלת שנת מלכי בית דוד...".

<p>ירבעם¹⁶ מלך 41 שנה. (אביו: יואש)</p>	<p>אמציה (15 למלכותו)¹⁵, עזריה (16) מלך 52 שנה. (אביו: אמציה, אמו: יכליהו מירושלים)</p>
<p>הרחיב את גבול ישראל, "מלבא חמת עד ים הערבה".</p>	<p>המורדים רודפים אחרי אמציה ללכיש והורגים אותו שם. עזיה, לאחר מות אביו, השיב את אילת ליהודה. עזיה מפתח ממלכה חזקה, כובש את הפלישתים, "המעונים" (כנראה הכוונה לעמונים) והערבים. בונה "מגדלים" ומארגן צבא חזק.</p>
<p>ירבעם (27 למלכותו)</p>	<p>עזריה (24 למלכותו)¹⁷ עזיהו מנסה להקטיר קטורת במזבח ונענש בצרעת (וראה בהערה 16). עד יום מותו, "יותם בנו על בית המלך שופט את עם הארץ".</p>
<p>זכריהו מלך 6 חודשים. (אביו: ירבעם)</p>	<p>עזריה (38 למלכותו)</p>
<p>שלום בן יבש מלך חודש אחד.</p>	<p>עזריה (39 למלכותו)</p>
<p>מנחם בן גדי מלך 10 שנים. הכה "את תפסח ואת גבוליה מתרצה". נותן כופר לפול מלכות אשור ומלך אשור סר מעליו.</p>	<p>עזריה (39 למלכותו)</p>

¹⁵ בחמש עשרה שנה האחרונות של אמציה התחיל למלוך בפועל עזיה בנו על כל הממלכה בירושלים ואילו אמציה עצמו ישב בלכיש ומלך כנראה על עיר זו בלבד, והכתובים מנו שנים אלו לשניהם. וראה ביתר הרחבה ופירוט על חישוב שנות מלכותו של עזיהו בנספח ב': "חשוב שנות מלכותו של עזיהו".

¹⁶ ירבעם התחיל למלוך, בעצם, לפני שלוש שנים עוד בחיי אביו.
¹⁷ בשנה זו באו הנגעים על עזיה ועל השאלה מדוע מייחסים מאורע זה לשנות מלכותו של ירבעם, ראה בנספח ב': "חשוב שנות מלכותו של עזיהו". זאת ועוד, הכתובים מציינים תאריך זה כתחילת מלכות עזיהו, דבר זה קשה שהרי אביו, אמציה, מת כבר בשנת 15 לירבעם ומאז מתחיל עזיה למלוך, לכאורה, ולא בשנת 27 לירבעם? ! גם על כך בנספח ה"ל.

<p>פקחיה מלך שנתיים. (אביו: מנחם) שלישו, פקח בן רמליהו, מורד בו והורגו.</p>	<p>עזריה (50 למלכותו)</p>
<p>פקח בן רמליהו מלך 20 שנה. בימיו, תגלת פלאסר מלך אשור כובש את כל אזור הגליל והגלעד ועוד אזורים בצפון הארץ ומגלה אותם, לאשור.</p>	<p>עזריה (52 למלכותו)</p>
<p>פקח (2 למלכותו-בשנים מקוטעות)</p>	<p>יותם (25) מלך 16 שנה. (אביו: עוזיהו, אמו: ירושא בת צדוק) בנה את שער בית ה' העליון. נלחם בבני עמון ונצחם.</p>
<p>פקח ורצין מלך ארם נלחמו ביהודה.</p>	
<p>פקח (17 למלכותו)</p>	<p>אחז (20) מלך 16 שנה. (אביו: יותם)</p>
<p>רצין ופקח עלו למלחמה על אחז ולא נצחיהו¹⁸, אולם רצין מלך ארם כבש את אילת. במהלך המלחמה אחז קושר קשר עם תגלת פלאסר מלך אשור ובונה מזבח בבית המקדש כדוגמת המזבח שבדמשק. כמו כן אחז סובל ממלחמות עם אדומים ופלשתים.</p>	
<p>הושע בן אלה מלך 2018 שנה.</p>	<p>אחז (4 למלכותו¹⁹)</p>

¹⁸ זהו התאור במלכים, אולם בדהי"ב כ"ח מתואר שרצין ופקח נצחו את אחז, אולם בסופו של ענין הם החזירו את השבויים שלקחו מיהודה. ולכן אולי במלכים מתואר התוצאות של המלחמה, אך עדיין יש צורך לתשובה אחרת...

¹⁹ נאמר במלכים ב', י"ז, ל': "ויקשר קשר הושע בן אלה על פקח בן רמליהו ויכהו וימיתוהו וימלך תחתיו בשנת עשרים ליותם בן עזיה", והרי יותם מלך 16 שנה ומת וכיצד מונים לשנת 20 למלכותו? ועוד, במלכים ב', י"ז, א' כתוב: "בשנת שנים עשרה לאחז מלך יהודה מלך הושע בן אלה..." והרי עברו רק 4 שנים מתחילת מלכות אחז ולא שנים עשרה שנה? על כך בנספח ג': "מלכות הושע בן אלה".

²⁰ במלכים ב', י"ז, א' כתוב שמלך תשע שנים, אולם הוא מלך 12 שנה בימי אחז ושש שנים בימי חזקיה, יחד 18 שנה? ! ראה על כך בנספח ג': "מלכות הושע בן אלה".

<p>שלמנאסר מלך אשור הופך את הושע לעבד והוא מעלה מס לאשור. הושע קושר קשר עם מצרים נגד אשור, מלך אשור מכניסו לבלא.</p>	
<p>הושע (13 למלכותו²¹, 4 למרדו)</p>	<p>חזקיה (בן 25) מלך 29 שנה. (אביו: אחז, אמו: אבי בת זכריה) "בשנה הראשונה למלכו, בחודש הראשון", פותח ומטהר את בית המקדש ומחדש את עבודתו שהופסקה בימי אחז. עם יהודה וחלק מישראל נקהלים לירושלים לעשות את הפסח - "פסח שני", ארבעה עשר ימים ומסירים את הע"ז שיהודה וחלק מישראל עבדו להם. בני ישראל מתנדבים לבית המקדש תרומות מהחודש השלישי עד החודש השביעי.</p>
<p>הושע (16 למלכותו, 7 למרדו) שלמנאסר מלך אשור צר על שומרון 3 שנים.</p>	<p>חזקיה (4 למלכותו)</p>
<p>הושע (18 למלכותו, 9 למרדו) נלכדה שומרון ע"י אשור וממלכת ישראל מוגלת לאשור. סוף ממלכת ישראל</p>	<p>חזקיה (6 למלכותו)</p>

²¹ במלכים ב', י"ח, א', נאמר: "ויהי בשנת שלש להושע בן אלה מלך ישראל מלך חזקיה..." , ואם כנים הדברים, אזי אחז לא סיים את 16 שנות מלכותו, שהרי אחז מלך בשלש השנים האחרונות של פקח ולפי הפסוק הנ"ל - שלש שנים בימי הושע, ואז מלך חזקיה בנו והרי מלך שש שנים ולא 16, כדברי הכתוב במלכים ב', ט"ז, ב', על כך ראה בנספח ג': "מלכות הושע בן אלה".

יהודה

<p>חזקיה (14 למלכותו) סנחריב (מלך אשור) עולה על "ערי יהודה הבצורות ויתפשמ", וחזקיה נותן ככופר את הכסף הנמצא בבית ה' ובבית המלך, דלתות היכל ה' ואת האומנות.</p>
<p>צבא סנחריב עולה על ירושלים (סנחריב עצמו נשאר בלכיש) וצר עליה. חזקיהו סותם את כל המעיינות מחוץ לחומת העיר ובונה את "נקבת השלוח", בכדי שלא יהיה לצבא אשור מים, ומתקן את החומה. מלאך ה' מכה במחנה אשור, וסנחריב חוזר לאשור. שם בניו הורגים אותו, ו"אסר חדון", בנו, מולך תחתיו. מלך בבל, ברודאך בלאדן בן בלאדן, שולח מלאכים לחזקיהו בחלותו, וחזקיהו מראה להם את כל אוצרותיו.</p>
<p>מנשה (12) מלך 55 שנה. (אביו: חזקיהו, אמו: חפציבה) מחדש את העבודה זרה. כעונש, ה' מביא עליו את צבא אשור, שאוסר את מנשה ומגלהו לבבל. מנשה מתפלל לה', וחוזר לירושלים. מסלק את הע"ז מחוץ לעיר, בונה את המזבח וחומה חיצונה לעיר דוד.</p>
<p>אמון (22) מלך שנתיים. (אביו: מנשה, אמו: משולמת בת חרוץ מן יטבה) הלך בדרכו הרעה של אביו, מנשה. עבדי המלך קושרים עליו קשר והורגים אותו, עם הארץ מכה אותם, וממליך את יאשיהו, בן אמון.</p>
<p>יאשיהו (8) מלך 31 שנה. (אביו: אמון, אמו: ידידה בת עדיה מבצקת) עשה הישר בעיני ה'. בשנת 8 למלכותו, החל לדרוש בה'. בשנת 12 למלכותו, התחיל יאשיהו לטהר את כל יהודה וירושלים מהאלילים והגילולים וכדו'. בשנת 18 למלכותו, יאשיהו מצווה את הכוהנים לחזק את בדק הבית. ועושה פסח כהלכתו בירושלים (ללא ע"ז). יאשיהו מנסה למנוע ממלך מצרים, פרעה נכה, לעבור בא"י בדרכו לעזור למלך אשור, נלחם עמו במגידו ויאשיהו מת, במלחמה זו.</p>

<p>יהואחז (23) מלך 3 חודשים. (אביו: יאשיהו, אמו: חמוטל בת ירמיהו מלבנה) פרעה נכה אוסר את יהואחז מהמלוכה, ומגלה אותו לארץ חמת (למצרים), וממליך במקומו את אליקים=יהויקים (בן יאשיהו), ויהואחז מת במצרים.</p>
<p>יהויקים (25) מלך 11 שנה. (אביו: יאשיהו, אמו: זבודה בת פדיה מן רומה). בנוסף, פרעה נכה מטיל מס על יהודה, ויהויקים מחלק את המס "איש כערכו". ב-4 למלכותו, מתחיל למלוך נבוכדנאצר על בבל (ירמיה כ"ה, א'). יהויקים היה עבד לנבוכדנאצר (מלך בבל) 3 שנים ואח"כ מרד בו. כמו כן היו עוד כמה גרודים (כשדים, ארם, מואב, עמון) שנשתלחו ביהודה.²² נבוכדנאצר אסר אותו בנחושתיים במטרה להוליכו לבבל, אך הוא מת בדרך.²³ כמו כן נבוכדנאצר לוקח חלק מבלי ה' להיכלו בבבל.</p>
<p>יהויכין²⁴ (2518) מלך 3 חודשים. (אביו: יהויקים, אמו: נחושתא בת אלנתן מירושלים) נבוכדנאצר מלך בבל צר על ירושלים, ובשנת 587²⁵ למלכותו (של נבוכדנאצר) - הוא מגלה לבבל (תוך שנה מהגליית יהויקים) את המלך יהויכין ומשפחתו ועשרת אלפים איש גולים (אנשי חייל - 7000, חרש ומסגר - 1000) וכל אוצרות בית ה' ובית המלך, וממליך על הנשארים ביהודה את מתניה.</p>

²² בתקופת מלכות יהויקים, מלך מצרים שולט בארצו בלבד והאימפריה, מנחל מצרים עד נהר פרת, עוברת למלכות בבל.

²³ להרחבה ראה המפרשים על הפסוק בדבה"ב ל"ו, ו', המשווים לירמיה, ואכמ"ל.

²⁴ נקרא גם כניהו בירמיה כ"ב, ל"ד וכן ל"ז, א', וגם יכניה בירמיה כ"ז, כ'.

²⁵ כך כתוב במ"ב כ"ד, ח', אך בדבה"ב ל"ו, ט', נאמר: "בן שמונה שנים יהויכין במלכו". ועונים הפרשנים במקום (במלכים וכדבה"ב), שאביו המליכו בשנה הראשונה למלכותו בכדי שמלכות הבן תובטח, וזה היה בגיל שמונה, ואחרי מות אביו התחיל למלוך עצמאית בגיל שמונה עשרה (דעת המצודות ורד"ק). המלבי"ם במלכים טוען שפרעה המליך את יהויכין ביחד עם אביו, כדי שתובטח המלכות של שושלת יהויקים ובני יהואחז, שהומלך ע"י עם הארץ, לא יערערו על המלוכה (וראה עוד הסברו התמוה, לעניות דעתי, של האברבנאל במלכים).

²⁶ בירמיה נ"ב, כ"ח נאמר: "זה העם אשר הגלה נבוכדנאצר בשנת שבע", ולעומת זאת, במלכים ב', כ"ד, י"ב נאמר: "ויקח אותו מלך בבל בשנת שמונה למלכו"? ! ועונים על כך רש"י ומצודת דוד בירמיה, ששנת שבע היא השנה השביעית לכבישת יהויקים לעבד תחת נבוכדנאצר, ושנת שמונה היא השנה השמינית למלכות נבוכדנאצר, כפי שהעלנו למעלה.

מתניה = צדקיהו²⁷ (דוד יהויכין²⁸) (21)
 מלך 11 שנה.
 (אביו: יאשיהו, אמו: חמוטל בת ירמיהו מלבנה)

סוף ממלכת יהודה:

צדקיהו מורד במלך בבל. בשנת 9 למלכות צדקיהו, בעשירי בטבת, מטיל נבוכדנצר, מלך בבל, מצור על ירושלים - 3 שנים, עד שנת 11 למלכות צדקיהו.

"בחודש הרביעי בתשעה לחודש", ט' תמוז, נבקעה העיר והמלך בורח לכיוון הערבה ונתפס בערבות יריחו, נלקח למשפט אצל מלך בבל, בניו נשחטים לעיניו, מעוורים אותו, אוטרים אותו בנחשתיים והוא גולה לבבל.

חורבן בית ראשון וגלות בבל:

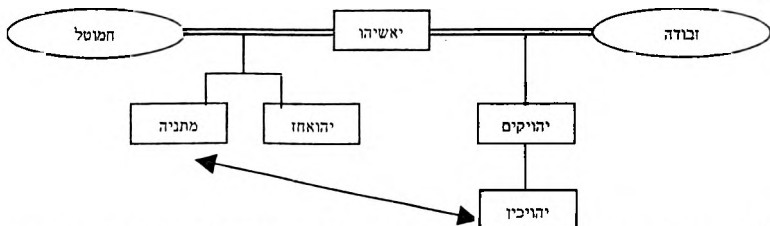
"בחודש החמישי בשבעה לחודש", ז' באב (בשנה ה- 19 למלכות נבוכדנצר מלך בבל), נבזראדן (רב הטבחים של מלך בבל) שורף את ירושלים באש, "ויהרוג את בחוריהם בחרב בבית מקדשם", מגלה את שארית העם, ומשאיר מדלת הארץ "לכורמים וליוגבים". הוא מגלה את כל שאר הכלים מנחשת שנשארו בבית המקדש.

"דלת הארץ" מונהגת ע"י גדליה בן אחיקם בן שפן (שמונה ע"י הכשדים), תחת מלכות הכשדים.

"בחודש השביעי", ג' תשרי²⁹, ישמעאל בן נתניה, מזרע המלוכה, רוצח את גדליהו ואנשיו ובורח למצרים.

²⁷ נקרא גם שלום כדכה"א ג', ט"ו ובירמיה כ"ב, י"א.

²⁸

²⁹ מעניינת העובדה שבכתובים (הן בסוף מלכים ב' והן במקבילות בדברי הימים ובירמיה), לא מופיע התאריך הספציפי בחודש אלא רק "בחודש השביעי".

27 שנה אחר חורבן הבית, בשנת 37 לגלות יהויכין, בכ"ז באדר, אויל מרודך, מלך בבל, משחרר את יהויכין, מלך יהודה, מכלאו ודואג לרווחתו.

בשנה הראשונה למלכות כורש מלך פרס, הוא נותן אישור לעלות לירושלים.

**“כה אמר כורש מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי ה' אלהי השמים
והוא פקד עלי לבנות לו בית בירושלם אשר ביהודה
מי בכם מכל עמו ה' אלהיו עמו ויעל”**

נספח א' - תחילת מלכותו של יורם בן יהושפט:

לאחר מות אחזיה בן אחאב, נאמר במלכים ב', א', י"ז:

"וימת כדבר ה' אשר דבר אליהו וימלך יהורם תחתיו (כאן יש פרשה פתוחה³⁰ באמצע הפסוק) בשנת שנים ליהורם בן יהושפט מלך יהודה כי לא היה לו בן".

כלומר, יהורם בן אחאב מלך בשנת שנים ליהורם בן יהושפט ח"א שיהורם בן יהושפט התחיל למלוך לפני יהורם בן אחאב.

ובמלכים ב', ח', ט"ז כתוב:

"ובשנת חמש ליורם בן אחאב מלך ישראל ויהושפט מלך יהודה מלך יהורם בן יהושפט מלך יהודה".

כלומר, יהורם בן יהושפט התחיל למלוך אחרי יהורם בן אחאב (בשנה החמישית למלכותו). א"כ יש סתירה?!

שתי שאלות נוספות עולות מפסוקים אלו-

א. בפסוק הראשון שהבאנו לעיל יש פרשה פתוחה/סתומה באמצע הפסוק, מה משמעותה?

ב. בפסוק השני לעיל, לכאורה מובן ש"שנת חמש" מוסבת על יורם ועל יהושפט, וקשה שהרי יהושפט היה בזמן זה בשנה ה-25 למלכותו?!

לענין זה ישנם שני ביאורים:

1. ביאורו של הסדר עולם רבה לתנא ר' יוסי בן חלפתא פרק י"ז (וכן מופיע בילקוט שמעוני בסוף מלכים א', רכ"ג):

"וימת כדבר ה' אשר דבר אליהו וגו'... בשנת ב' ליהורם בן יהושפט מלך יהודה כי לא היה לו בן (מ"ב א'). אפשר לומר כן, והלא הוא מלך בשנת י"ט ליהושפט, אלא לענין שנאמר ויזעק יהושפט וגו' (דה"ב י"ח) ראוי היה יהושפט להרג באותה שעה, אלא בשכר זעקה שזעק, תלה לו הכתוב ז' שנים, ועלתה מלכותו לבנו. ובשנת חמש ליהורם בן אחאב מלך ישראל ויהושפט מלך יהודה (מלכים ב' ח') בחזרתן מן המלחמה, מאחר שהרגו עמון מואב וחר שער, באו והמליכו את יהורם בן יהושפט על יהודה...".

³⁰ פרשה פתוחה מופיעה בתנ"ך הוצאת מוסד הרב קוק (ע"פ כתר ארם צובא), ואילו בתנ"ך קורן מופיעה כאן פרשה סתומה. לענייננו נשתמש בעצם העוכרה שיש כאן פרשה באמצע הפסוק.

ע"פ דרשה זו - מסבירים רש"י, רד"ק, מצודת דוד והאברבנאל (על פסוק י"ז בפרק א'), כך:

יהורם בן יהושפט מלך פעמיים, כביכול.

א. במלחמת יהושפט ואחאב בארם היה יהושפט ראוי להיהרג, ולכן מכאן, מסוף המלחמה ומות אחאב, נמנה גם למלכות יהורם בן יהושפט. ולכן יהורם בן אחאב (שמלך אחרי אחיו, אחזיה שמלך שנתיים) מלך בשנת שנים ליהורם בן יהושפט.

זו מלכות ראשונה של יהורם בן יהושפט שנמשכה שבע שנים עד מות יהושפט, וזה הפסוק במלכים ב', א' שמוסבר כפשוטו.

ב. מלכות שניה של יהורם היא ממות יהושפט, וזה הפסוק במלכים ב', ח' - שיהורם בן יהושפט התחיל למלוך אחרי מות אביו, בשנת חמש ליורם בן אחאב. ופירוש הפסוק הוא כמו שנאמר בסדר עולם רבה, שלאחר המלחמה עם עמון, מואב ושעיר, באו יהורם מלך ישראל ויהושפט מלך יהודה - ביחד - והמליכו את יהורם בן יהושפט, וזו הסיבה שכתוב "בשנת חמש" גם על יהושפט מלך יהודה שהיה כבר בשנה ה-25 למלכותו.

2. הסבר אחר הוא הסברו של הרלב"ג (על פסוק י"ז, שמופיע גם באברבנאל על הפסוק בפרק א'):

מכיון שהיו נישואים פוליטיים בין יהושפט לבית אחאב, היה נראה שיש ממלכה אחת שבראשה עומד יהושפט מלך יהודה.

וכדברי הרלב"ג:

"...והנראה בעיני כי מפני החתון שהיה ליהושפט עם אחאב היה יהושפט מולך אחרי מות אחאב עם מלך ישראל כל ימיו כי היו חולקים לו כבוד בני אחאב מפני היותו זקן והתחתן באחאב ולזה תמצא שאמר בשנת חמש ליורם בן אחאב מלך ישראל ויהושפט מלך יהודה והרצון בו שיהושפט היה מנהיג מלכות ישראל עמו וכאילו היה יהושפט מלך ישראל גם כן..."

וכל זה היה עד מותו של יהושפט מלך יהודה. לאחר מותו - מצב זה לא המשיך וחזרו לשתי ממלכות נפרדות. וממלכת ישראל, א"כ, התחילה לתפקד עצמאית - רק בשנה החמישית למלכות יורם בן אחאב, שנת מותו של יהושפט.

ולכן כתוב בפרק א' - "וימלוך יהורם תחתיו בשנת שנים ליהורם בן יהושפט מלך יהודה", כלומר, יהורם התחיל למלוך בפועל, "תחתיו" במשמעות של במקומו, רק בשנת שנים ליהורם בן יהושפט.

לא נאמר בשנה הראשונה ליהורם מפני ששנתו הראשונה היתה קצרה,
ולכן לא היה נראה בשנה זו שהממלכות מתפקדות כשני גופים נפרדים,
ולכן הכתוב מנה "בשנת שתים ליהורם".

נספח ב' - חשוב שנות מלכותו של עזריהו:

"בשנת עשרים ושבע שנה לירבעם מלך ישראל מלך עזריה בן אמציה מלך יהודה"³¹

מקשים המפרשים: והרי אמציה מת בשנת 15 לירבעם ומשם, לכאורה, מתחיל למלוך עזריה? ולא "בשנת 27 לירבעם"?

לקושיא זו מספר תירוצים:

1. סדר עולם רבה (פרק י"ט):

"...מה תלמוד לומר אחרי שכב המלך אם אבותיו (מ"ב י"ד) אלא שמלך (עזריה - י.ע.) בימי אבותיו...עזריהו וירבעם מלכו כאחת, אלא שירבעם מלך בימי אביו שנה אחת (הגהת הגר"א: "שלוש שנים", וע"פ הגהה זו נלך). שנאמר (שם י"ג) וירבעם ישב על כסאו. בשנת כ"ז שנה לירבעם מלך ישראל מלך עזריה בן אמציה (שם ט"ו). אפשר לומר כן, והלא שניהם מלכו כאחת, אלא שמלך מלכות מנוגעת..."

משמע מדבריו - שהתאריך 27 שנה למלכות ירבעם - הוא לא תחילת מלכותו, אלא שנת ב'א הנגעים על עזריה, "מלכות מנוגעת". וא"כ תחילת מלכותו של עזריה היא בשנת שלוש לירבעם, וירבעם התחיל למלוך שלוש שנים בחיי אביו, ובשנה השלישית למלכותו, אביו, יואש - מת. ומשנה זו ירבעם התחיל למלוך לבד וזה דברי הסדר עולם - "עזריה וירבעם מלכו כאחת", כלומר בשנה שירבעם התחיל למלוך לבד, שזה היה בשנת שלוש למלכותו, וכן בכיוון זה הלך רש"י והמצודות.

לאור זאת, נשאלת השאלה, א"כ מדוע לא מנו את מלכותו המנוגעת לשנות מלכותו הוא ותלו זאת בירבעם?? על כך - עונה המצודות - שאם היינו מונים למלכות עזריה, לא היינו יודעים אם מונים לתחילת מלכותו, בחיי אביו, או לתחילת מלכותו, אחרי מות אביו. ולכן מנו מנין "ניטרלי", למלכות ירבעם. ע"כ הסבר דבריו.

אולם, הסברו קשה, שהרי הסברנו שגם ירבעם מלך בחיי אביו, יואש שלוש שנים והאם פה אין חשש שנתבלבל במנין?! וצ"ע.

2. רד"ק, אברבנאל והרלב"ג³²:

לא מקבלים את קביעת הסדר עולם ש"עזריה וירבעם מלכו כאחת" (לעיון ראה פירוש הרד"ק למ"ב ט"ו, א', ופרי' י"ד, כ"ב).

³¹ מלכים ב', ט"ו, א'

³² חישוב השנים קצת שונה בשנה אחת בין המפרשים, אבל העקרון אותו עקרון, אנו נלך בדעת הרד"ק (להרחבה ראה המפרשים הנ"ל, על הפסוק).

ומסבירים – שעוזיה התחיל למלוך אחרי מות אביו, וזה היה בשנת הארבע עשרה לירבעם, ומה שכתוב 27 למלכות ירבעם – אלו 27 שנים שנשארו לירבעם עד מותו. כמו שאומר הרלב"ג: "...והנראה בעיני שהוא מונה כ"ז שנה שהיו עתידים לבא..."

מה המשמעות של מנין זה למלכות ירבעם?

ממשיך הרלב"ג ומבאר: "...ואחר יכלה מלכות יהוא וזה כי ירבעם מלך אחר זה כ"ו שנה ובנו מלך ששה חדשים והם כ"ז שנה מקוטעין". כלומר, הכתוב רצה להדגיש בשלב זה של הסיפור המקראי, את העובדה שאנו נמצאים בתהליך שנצפה ע"י אלישע הנביא, בנבואה מאת ה' אליהוא "ישבו בני רביעים" בלבד. ויש מקום לעיין מה המשמעות של הדברים...

3. מלבי"ם:

עוזיה התחיל למלוך – בימי אביו, בשנה השמונה עשרה למלכות אביו, אמציה. וא"כ מלך בחיי אביו 12 שנה, ומה שאמר הכתוב שהתחיל למלוך בשנת כ"ז לירבעם זה מפני שמאז מלחמת יואש מלך ישראל באמציה מלך יהודה, יואש כבש את יהודה תחת שלטונו ויהודה היתה כפופה לו. מצב זה נמשך עד שנת כ"ז לירבעם (שהיא שנת עשרים וארבע למלכות עוזיה) ומשנה זו – מלך עוזיה באופן חופשי ועצמאי וזה מה שאמר הפסוק "וכחזקתו גבה ליבו". כלומר, היה מצב שעוזיה התחזק פתאום וזה כאשר יהודה בראשות המלך עוזיה התחילו לתפקד באופן עצמאי.

נספח ג' – מלכות הושע בן אלה:

נאמר במלכים ב', ט"ו, ל': "ויקשר קשר הושע בן אלה על פקח בן רמליהו ויכהו וימיתהו וימלך תחתיו בשנת עשרים ליותם בן עזיה".

וקשה, שהרי יותם מלך 16 שנה ומת, ואחז החליף אותו בשנת 17 לפקח, ועד רצח פקח עברו שלש שנים (פקח מלך 20 שנה), וא"כ זו השנה הרביעית למלך אחז ולא שנת עשרים ליותם?

על כך ישנם מספר תירוצים במפרשים:

סדר עולם רבה - עמד על קושיה זו ותירץ שני תירוצים, ואלה דבריו:

"בשנת עשרים ליותם בן עזיה (מלכים ב', ט"ו, ל'). היא שנת ארבע לאחז היתה, אפשר לומר כן, אלא שהיתה גזרה גזרה מימי יותם. דבר אחר רצה הכתוב למנות ליותם בקבר ולא לאחז בחיים" (פרק כ"ב).

1. בהסברו הראשון של הסדר עולם, הלכו האברבנאל והרד"ק (בהסברו הראשון):

"היתה גזירה גזרה מימי יותם", כלומר פקח התחיל את מלחמותיו עם יהודה עוד בימי יותם, ועל זאת נגזר עליו שיהרג, ולכן מונים לימי יותם. ובאמת עברו עשרים שנה מתחילת מלכות יותם עד תחילת מלכות הושע (16 שנות מלכות יותם עצמו, ו-4 שנות מלכות אחז).

"דעת מקרא" בפירושו על פסוקנו מציין שישנה תעודה אשורית שהושע הסתייע בתחילת מלכותו במלך אשור³³. יהודה, בראשות אחז, היתה בקשרי ברית עם אשור ופקח שהציק ליהודה עוד מימי אחז, נרצח ע"י הושע שגם הוא הסתייע באשור, ובעידודם של אשור ובדחיפתם רצח את פקח, כדי להפסיק את ההתנכלויות של פקח על יהודה.

2. בהסברו השני של הסדר עולם, הלכו רש"י, מצודת דוד והרד"ק (בהסברו השני):

הכתוב העדיף למנות ליותם הצדיק שמת, מאשר לאחז הרשע שחי.

3. הסברו של המלבי"ם:

מכיוון שפקח נלחם באחז ורצה להורידו ממלכותו ולהמליך את בן טבאל במקומו (כמו שנאמר בישעיה ו', ה' – ו': "וען כי יעץ עליך ארם רעה אפרים ובן רמליהו לאמר, נעלה ביהודה ונקיצנה ונבקענה אלינו ונמליך מלך בתוכה את בן טבאל"), מנו ליותם ולא לאחז.

³³ גם בספרו של ברויאר, "דברי הימים לישראל" עמ' 90 מצוין דבר זה.

ע"פ האמור, עולות מספר קושיות:

א. במלכים ב', י"ז, א' כתוב: "בשנת שתיים עשרה לאחז מלך יהודה מלך הושע בן אלה בשומרון על ישראל תשע שנים", והרי עברו רק ארבע שנים מתחילת מלכות אחז (כמו שחשבנו לעיל), וא"כ זו שנת ארבע לאחז?!

וכן - כיצד הושע מלך תשע שנים בלבד, הרי הוא מלך בימי אחז (משנת ארבע למלכותו עד סוף ימיו, בשש עשרה למלכותו) שתיים עשרה שנה, ובימי חזקיה שש שנים, ובסה"כ 18 שנה, ולא תשע שנים?!

ב. במלכים ב', י"ח, א' נאמר: "ויהי בשנת שלש להושע בן אלה מלך ישראל מלך חזקיה בן אחז מלך יהודה", כיצד חזקיה מולך בשנת שלש להושע, הרי בשנה זו אחז עדיין לא סיים את 16 שנות מלכותו, עברו רק שש שנים (שלש שנים אחרונות של פקח ושלש שנים ראשונות של הושע)?!

על כך מספר תשובות:

1. סדר עולם רבה (סוף פרק כ"ב ותחילת פרק כ"ג) וכן מופיע בילקוט שמעוני (מלכים ב', רמז רל"ו), ובכיוון זה מסביר רש"י:

באמת הושע התחיל למלוך בשנת ארבע לאחז, ומה שכתוב שמלך בשתיים עשרה לאחז הכוונה היא למה שנאמר בהמשך הפרק (פרק י"ז), בפסוק ג': "עליו עלה שלמנאסר מלך אשור..." ומה שמבואר בדבהי"א, ה', כ"ו: "ויער ה' את רוח פול מלך אשור ואת רוח תלגת פלנר מלך אשור ויגלם לראובני ולגדי ולחצי שבט מנשה ויביאם לחלח וחבור והרא ונהר גוזן עד היום הזה", שבשנה זו מלך אשור עלה על עבר הירדן.

ושנה אחרי כן, בשלש עשרה לאחז, מרד הושע באשור (עקב הגלית עבר הירדן) לטובת מצרים, ועד שנת המרד הושע היה "נציב מלך" למלך אשור וכמו שכתוב "ויהי לו הושע עבד", ומשנה זו הושע מלך "תשע שנים" (שלש שנים מהמרד עד תחילת מלכות חזקיה ושש שנים שמלך בימי חזקיה) בשלטון עצמי ולא תחת חסות אשורית, ולכן הכתוב מונה את שנות מלכותו ממרדו, שאז מלך "ממש".

קשה לפירוש זה, שאותו משפט מדבר על שתי שנים שונות, שנת 12 לאחז (גלות עבר הירדן) ושנת 13 לאחז (המרד באשור).

2. אברבנאל, מלבי"ם ורד"ק:

צמצמו את השנים³⁴, והמרד באשור היה בשנים עשרה לאחז, ומשנה זו עד סוף מלכותו מלך הושע "תשע שנים", והכתוב מונה כך, כמו שהסברנו לעיל. היתרון לפירוש זה שהפסוק מתאר את אותה השנה, שנת 12 לאחז³⁵.

לפי שתי השיטות, הפסוק במ"ב, י"ח, א' מוסבר שבשנת שלש למרדו של הושע מלך חזקיהו, וכן בפסוקים ט' – י' המניין הוא למרדו של הושע.

³⁴ לעומת רש"י שמנה בשנים מלאות.
³⁵ הרלב"ג (על מ"ב, י"ז, א') מפרש בעיקרון שהסברנו לעיל, אך לא כותב במפורש מתי היה המרד ולכן אינו מוזכר למעלה באחת השיטות.